

החיוך האחרון

לזכרו של הרב א. י. לזוביק זצ"ל –
שכולו נשמה טהורה

— משהבחין בפני שנדחקו בין מוטי הסורג, נתרחבו עיניו כאלו עמדו להיקרע, דמעה שמרוב פחד התאבנה בקמור העפעף, התחבאה שוב בתוך העין. הוא מצמץ בעיניו התכולות שתמיד אהבו לבחוש בכל, הוא שילב אצבעותיו הרועדות והצטעק:

— אתה... אתה...?

חיוכי היה מלא אהבה. אני מתגאה שלא פעם הוצאתי ממעמקי חיוך כזה בעת צרה גדולה מאד. יתכן וזוהי עצבנות או קריאת תגר נגד הסוף שהלך אחרי על גלגלי רכבת הבהמות...

כן, אהרן-יעקב, אני בעצמי...

ואז נתייבב. מעודו לא שמעתי בוכה בקול... הקשבתי לא פעם לנגינתו הבודדת ב'חצות'ים של לילות-שימורים. כשהדממה פתחה לפניו את כל שעריה. ראיתי מרטיט בבכי עצור כשכולו רועד ועיניו אינן רואות אלא את צערו. שמעתי מזמר בעת חדוותא, כשהעילאיות, השירה, היגון, הצער והיתמות — נתערבבו בפקודת השמחה של חג... ראיתי שפתי מלבינות, ריסי עיניו מתקמטים ומבטו מתנבב — בעת שעמד תחת חופתו, ואנו, חבריו, מלאנו מקומם של ההורים, האחים והאחיות, השושבינין, המשפחה...

המאמר המרטיט המופיע בגליונו נכתב בדמעה על ידי הסופר לזכרו של אחד מחבריו הקרובים בישיבת ראדין – אהרן יאנקל לזוביק מן העירה גלובוקי שליד ווילנא.

בשנת תרפ"ו הגיע אהרן יאנקל לישיבת ראדין מישיבת ראמיילעס הוילנאית, ועד מהרה תפס מקום של כבוד בכותל המזרח בין אריות הישיבה של אותם הימים. במיוחד חביב היה אצל ראש הישיבה הגאון ר' נפתלי טרופ זצ"ל.

בינו ובין ר' דוד זריצקי נקרמו קשרי ידידות ואהבה, ידידות עמוקה, נפש בנפש, כפי שרק ספסלי הישיבה יכולים לייצר.

אודות ידידותם העזה אנו למדים גם ממכתב חביב אותו כתב באותם הימים ר' דוד זריצקי לידידם המשותף "העילוי מלידא" הגאון ר' מרדכי סויעקי זצ"ל, בו הוא מתאר את ביקורו אצל אהרן יאנקל לאחר לידת בנו. הדברים מובאים במסגרת בהמשך הגליון.

כמו כל תלמידי ראדין שהו אף הם בוילנא לאחר פרוץ המלחמה. בקיץ תש"א כשכבשו הרוסים את ליטא הגלו את נתיני פולין, ביניהם את ר' דוד זריצקי, לסיביר. במאמר שלפנינו מתאר הסופר ברטט את פגישתם האחרונה כשהוא, הסופר, כבר כלוא ברכבת הבהמות בדרכו סיביר, ואהרן יאנקל בא להיפרד ממנו.

אהרן יאנקל נשאר בוילנא ומיד אחר כך כשכבשו הגרמנים את ליטא מידי הרוסים, נלקח, ככל הנראה, להריגה עם משפחתו בגיא צלמות 'פונאר'. ונקם ישיב לצריו וכיפר אדמתו עמו.

אולם יבבתו לא שמעתי מעודי.

ידי נתהדקו סביב הסורג, הוצאתי עיני מחוריהן וזרקתים לעברו, אולם הוא לא השגיח בי כלל. הוא עמד מכווץ, יותר קטן מאשר תמיד, גל של בכי עוויתי מקופל, אפשר הוא בוכה עלי — תמהתי. היינו ידידים, אהבתי לראות את בדידותו ואת עיניו שהעילאיות נשקפה מהן — אולם עד כדי כך?

הוא שוב הרים עיניו וראה, הדמעות כאלו נעלמו, קמטי פניו נתיישרו. אה... אה... זו היתה ריאקציה מובנת, מעולם לא חשבתי כי יתכן רגע זה ודוקא אתך ביחד... סלח לי... הא? אולם שוב יבב...

היה לו קול ילדוטי, אולם היבבה נשתזרה באנקת ילל של תינוק חולה, לא היתה בה בקשה או תפלה, אולי לא היה בה גם אותו מבע של צער... כנראה שנפשו יצאה ביבבה. הוא הרגיש כי לא אני נמצא מבעד לסורג — מועמד למוות בטוח, אלא כל תקוותיו וחברתו נשלחים לארץ גזירה.

— אין דבר, אמרתי — אביא לך ניגונים חדשים משם...

— מה... מה... מה אמרת?

— ניגונים ח...

הוא ניגש פתאום לקרון, השתדל להתרומם עד כמה שאפשר, הוצאתי את ידי מבעד לסורג, והוא נגע בה. — אתה מרגיש את נגיעתי? כן. אז התחיל להלום בכל כוחו על קצה ידי. כאב לי מאד, אולם הבנתי את רצונו...

— אי אפשר... אי אפשר לומר לי כלום... תרגיש בכאב עוד כמה שעות, לפחות עוד כמה שעות...

— איני עומד למות מיד, מצאתי שוב חיוך...

— מי יודע...

הוא איננו, אשתו איננה וילדיו אינם...

בודאי כבר הבנתם מעצמכם במה מדובר: באהרן יעקב לזוביק. הוא אהרן יעקב גלובוקער. הוא אהרן יאנקל.

* * *

מחציו ולמעלה היה — מוח, ומחציו ולמטה היה — לב. עטוף גלימת רגש ססגונית שהחליפה צבעים, השחירה, הלבנה או האדימה. אף פעם לא היה כאחד האדם. מעולם לא היה לו משלו כלום ומשום כך היה העשיר בינינו; מעולם לא התאוה לשום דבר, ומשום כך היה תמיד שבע. הוא היה יתום מילדותו. נשאר יתום בחושי ובמהותו, יתום קטן, עלוב — גם לאחר שנתבגר ושמו הלך לפניו כגדול בתורה, כגדול ברגש, באהבה, בשירה ו... בבדידות. היתמות הקנתה לו את העולם כולו. הוא ראה בעמוד שלפניו — את מבטו האחרון של אביו שנחנק על ידי הפטלרובצים; בגמרא — את מנגינתה האימהית, הבכיינית, המשמחת, המתפללת, המלטפת — של אמו שנזרקה דרך החלון. הכל היה שייך לו — כיון שלא היה לו בית מעולם. מבט עצוב של לבנה ישיבתית שתמיד טיילה על פני חלונות הישיבה — תפס מקום לטיפת אם...

ואז היה מתנגן...

ניגונו היה כמוהו: קצר-גוף, דחוס רגש, יתום, בלתי מובן ומושך. הוא היה שר בעיקר בלילות, תחוב בזוית של ספסל לאה, מאוחד בגוף אחד עם הגמרא שלפניו, מושך וריציות של פירור. ניגונים שונים שהיו מבצבצים מתוך הסוגיא, משתלבים בבזקי-מחשבה שמוחו העילויי היה מעכל, מעבד ומאיר...

זו היתה שירה שאין לפניו אב ואם ואין אחריה לא שיריים ולא משקע, היה זה זעזוע פנימי שהתפרץ בצורת מעין-ניגון או צל רוטט משל מלודיה בלתי מובנה גם לו לעצמו.

— כשיר של אהבת-אם.

אולם הוא לא ידע אהבת-אם.

* * *

— קטן-קומה אני, דל בשר ודהוי מדאה, שערותי פשתן שהיה שרוי כמה ימים בגשם, עיני צרות, אף כי אינני צר-עין, והתכלת שבהן די לה בקב של אור-יום מערב שבת לערב שבת, לבי קטן ומשתפך על גדותיו מכל מילה שבגמרא ובראשונים, דמעותי עניות, אנחיות, והן מתות בהיבראן בקרבי בטרם יראו דמעה אחרת, איני יודע כיצד אפשר שיקוו דמעות בעינים מבלי שיתבישו קודם לכן על ידי להט האהבה. כה אני אוהב את עצמי עד שחבל לי על כל רגע שאיני לומד... אני אגואיסט...

מתחמם אני ליד התנור, ולבי עלי דוי על שר' שמשון קם באשמורת הבוקר בצינה גדולה להסיק את התנור, ועצים שחיו חייהם נכרתו עבורי... רק חלק זעיר? הרי 'אין ברידה', וכל חלק מעבודתו של ר' שמשון יש בו טיפת זעה בגיני...

— יש לי בדל סיגריה, קח!

— בוא, בוא הנה. זה כנראה מתקשה בהבנת הגמ' — נסביר לו.

— מה אני אשאיר לילדים שלי? (מהרהר קימעא) את שמי בלבד, כלומר, שמואל בן אהרן-יעקב. זה פחות מקבא דמוריקה — בשבילי זה הכל, שהרי אין לי יותר...

* * *

חמוקי החורשות, גלי הניר בשדות החיטה או הצל של גג האכסניא — ספגו הרבה געגועים של שנינו. געגועיו לא נבעו מהשתפכות-נפש רגעית אלא מתוך כמיהה מתמדת, ערגה שאין לה התגשמות, בגלל עליתה המתמדת, הכיסופין של היום קמלו בלהט הכיסופין של מחר, הוא חשב שכושר ההתבטאות לה זכיתי מגשמת את הכיסופין מצד אחד אולם מצד שני ניתנת לבדיקה מתמדת, לבקורת ולמחיקה. אי אפשר למחוק געגועים מן הלב, אולם כשהם מתמתחים בשורות על גבי הניר — אפשר לקורעם או לתקנם.

— וחדושי התורה?

— הם גורמים לגעגועים יותר גדולים. התורה היא כמים, ככל ששותים מהם גדל הצמאון. אתה מתגעגע לחידוש נפלא, יסודי, מאיר ומרווה, ולאחר שזכית לכך מתגבר החשק, מתלהט ואינו מרפה ממך עד

ב"ה. מוצש"ק ויחי תרצ"ט

כבוד העילוי מלידא!

שלו' וברכה.

תודה רבה עבור ההתענינות.

גם לי אין מילים לתאר גודל שמחתי לרגלי הולדת בן לאהרן יעקב שלנו החביב, הייתי בשבוע פ' מקץ ביולנא ז.א. באותו שבוע שנולד בנו. אהרן יעקב שכב במטה – הצטננות קלה. מראה פניו רעים (מדוע?...) עדיין – הוא אומר – לא התכוון לקבל עליו עול משרת אב, אבל חושבני שיקבל באהבה.

בין כה וכה הגיסות מטפלות בו, זו אומרת כלך לך הנה, והשנית כלך לצד אחר, והוא עומד מבוהל ומבולבל ונותן צדק לשניהן, בין כה בא חותנו ואומר שילך לצד שלישי ומסכים גם עמו...

הנה כי כן מבלה אהרן יעקב שלנו את ימיו בטוב ובנעימים...

פ"ש מכולם בכלל ובפרט ידידו המכבדו כערכו הרם ומחכה על תשובתו

דוד הכהן זאריצקי

לחידוש הבא וכן הלאה... צמאה לך נפשי — תמיד, ללא הפסק וללא רוויה, אני שומע רחשם של השבילים ולחשם של ענפי העצים, ציוצם של צפרים ונביחתם של כלבים. חריקת גלגלי העגלה ושיר של עגלון — אני אוהב כל ניר בעולמו של הקב"ה, אולם את קול האוריינות הבוקע אלי — אני שומע יותר מכולם, תמיד ללא הפסק, הוא ממלא את ישותי ומשום כך איני לומד לשמה אלא לשם אהרן יאנקל, כיון שבלעדי זה אי אפשר לי...

— כיצד אתה שומע לחשם של הקנים לאחר הקציר, את משק כנפי העלים בשלכת, אולי רשמת מבע עיניו של כלב גוסס, שמעתי קול נפץ העצים בתנור האם זו קריאת-תגר או קריאת שמחה על שזכו לחמם אחרים במותם?

השבילים תמהו על שני הבטלנים. ישיבה מעין זו על אדמה טלולה עשויה להביא טלאי על גבי המכנסים הבלויים.

— טלאי? (חיוך היה לו, ענוותני, בזווית פיו, כאילו חשש שמא יהפך לצחוק) מוטב טלאי מאשר חור ואני כולי מנוקב ככברה...

פירוש?

כל עיקרה של הכברה הם הנקבים... בבחינת לבי חלל בקרבי. והיה תוחב ידו מתחת לזרועי: הבה נתגעגע בצוותא.

* * *

דלתות הקרון נסגרו בחבטה עזה, מישוהו הלם על גבי הסורג, המכה הסתירה לרגע את פניו מעיני. חשיתי לבכות שמא ימנעו הדמעות לראותו היטב.

והוא עדיין עמד, מכורבל, תכלת-עיניו מוכנה לקפוץ דרך הסורג ולהתיישב, על ידי ולומר שוב:

— הבה נתגעגע בצוותא.

מגבעתו נשמטה לאחוריו וקבוצת שער פשתני נפלה מתעלפת על פניו. הוא לא בכה, לא רעד, עמד כמאובן והביט דרך פני לאי-שם, אולי לאותם מקומות-סתר בחמוקי החורשות, בין גלי הניר של שדות החיטה, שם עדיין מפרפרים חלקי געגועים, פירורים של כיסוף וערגה.

הוא העביר את ידו על פניו וחייך. זו היתה מתנה גדולה בשבילי ברגע זה, ידעתי כמה קשה היה לו לחפש ולמצוא במעמקיו החבויים ביותר — חיוך שאולי היה מזומן בשביל ילדו — אולם הוא נתן לי אותו כמתנה אחרונה. חיוך שנתרחב, התפשט על פני פניו הצרים והמקומטים ושוב ראיתיו בזוהר החיוך העילאי שלו, ענוותני, נחבא אל הכלים, ביישן, ומלא אהבה...

החיוך האחרון שלו קפץ ועלה אלי, דרך הסורג. הקרון התחיל לזוז, לנסוע, והחיוך ליווה אותי, התיישב על ידי בקרון, במחנה, על סף המוות והיאוש... והחיוך היה לפעמים תוחב ידו מתחת לזרועי המיואשת ואומר:

— הבה נתגעגע בצוותא.

זה היה החיוך האחרון של אהרן-יעקב.

המודיע. כ"ט אלול תשכ"ב

להוספה לרשימת התפוצה
נא שילחו את המילה "הוספה"
לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com